

ЗАГАЛЬНА ПЕДАГОГІКА ТА ІСТОРІЯ ПЕДАГОГІКИ

Большакова І.О.

аспірант,

Київський університет імені Бориса Грінченка

РОЗВИТОК МІЖПРЕДМЕТНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ ЗМІСТУ НАВЧАННЯ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ В 20-70 РР. ХХ СТ.

У сьогоденнішніх умовах реформування системи шкільної освіти інтегрований підхід залишається одним із пріоритетних. Інтеграція розглядається як важливий принцип побудови освітнього процесу. З огляду на це актуальним стає вивчення й аналіз досвіду впровадження міжпредметної інтеграції змісту навчання, зокрема у початковій школі, що може стати підґрунтям реалізації ідей інтеграції на сучасному етапі.

Інтеграційні процеси в освіті розглядали О. Алексєєнко, М. Берулава, І. Бех, Н. Бібік, О. Біляєв, М. Вашуленко, О. Данилюк, І. Зверєв, С. Загвязінський, В. Ільченко, В. Максимова, О. Савченко, В. Тименко, С. Якименко та ін.

У дослідження вчених (М. Берулава, О. Данилюк, О. Савченко) [1, 2] окреслюються основні етапи розвитку міжпредметної інтеграції в освіті ХХ – ХХІ ст.: І етап – проблемно-комплексне навчання на міжпредметній основі в єдиній трудовій школі (20-ті рр.); ІІ етап – реалізація міжпредметних зв'язків у політехнічній школі (50-70 рр.); ІІІ етап – становлення та розвиток міжпредметної інтеграції навчання (80-ті рр. – до наших днів).

Перші практичні спроби створення нової освітньої системи на проблемно-комплексній основі на території радянської України були у 20-х рр. ХХ ст. Навчання організовувалося на основі «методу життєвих комплексів». Початкова школа існувала у вигляді самостійної школи та як ланка семирічної та десятирічної шкіл. Навчання у початковій школі велося за обов'язковими комплексними програмами, розробленими науково-педагогічною секцією при Державній науковій раді за головуванням Н.К.Крупської (Програми Гуса). Це був перший досвід організації навчально-виховного процесу на міжпредметній основі, який виявив неспроможність сформувати в учнів системні, міцні знання з основ наук.

Критика «грандіозного соціалістичного педагогічного експерименту» [1] призвела до відмови від комплексного навчання та повернення школи в «традиційне русло» дореволюційної академічної гімназії з предметним навчанням [2]. Державними нормативними документами було введено предметне викладання в школі, повернулася класно-урочна система,

стабільні підручники, індивідуальне оцінювання. Основною метою школи стала підготовка до навчання на інших освітніх ступенях, якість знань. Постанова «Про затвердження єдиного навчального плану в початкових школах УРСР» (1940) ухвалила відмову від варіативності та унормовує єдність навчального плану без урахування місцевих умов та індивідуальних особливостей учнів. Постановою «Про відміну викладання труда в школі» (27.02.1937) трудове виховання у школі одержало статус позашкільної проблеми. Постановою «Про обов'язкове вивчення російської мови в неросійських школах» (20.04.1938) розпочалася масова русифікація українських шкіл. У навчальний план початкової школи було введено з другого класу вивчення російської мови. У зв'язку з цим з'являються наукові праці С.Чавдарова, в яких він пропонує вивчати російську мову на основі знань рідної.

З 1931 р. ідея міжпредметної інтеграції відтіснилася на периферію освіти, у позакласну роботу, де знання з різних предметних областей стихійно інтегрувалися ручною працею [1].

У воєнні роки найголовнішою метою було збереження шкіл там, де це було можливо та швидке повноцінне відновлення їх роботи після звільнення території України від фашистсько-німецьких загарбників. Хоч розгляд проблеми інтеграції був не на часі, вчителі-практики час від часу повертаються у своїй роботі до необхідності пов'язувати зміст навчання з різних предметів. Зокрема, на уроках пояснювального читання, на якому учні не тільки відпрацьовували техніку читання, а й мали можливість опанувати інформацію з різних наук. Про необхідність методичної підтримки вчителів з навчального предмету «пояснювальне читання» йдеться в архівних документах. У протоколі серпневої наради вчителів шкіл міста Миколаєва від 24.08.1946 р. читаємо: «Вчителі просять розробити урок пояснювального читання, пов'язаний з географією, історією, ботанікою» [6].

У 1958 р. було прийнято Закон Верховної Ради СРСР «Про зміцнення зв'язку школи з життям та про подальший розвиток системи освіти в СРСР», у якому запроваджувалася загальна обов'язкова восьмирічна освіта та поєднання навчання з продуктивною працею. Початкова школа втратила самостійність і стала першою ланкою восьмирічної чи середньої школи. Ідея комплексного навчання одержує нову форму реалізації в предметноцентрованій освітній системі – міжпредметні зв'язки. Пріоритетними проголошувалися зв'язки загальнонавчальних та політехнічних знань, які мали забезпечити професійну підготовку випускника школи. З огляду на це міжпредметні зв'язки впроваджуються в основному у середній і старшій школі. Статистичний аналіз статей у журналі «Радянська школа», в яких розглядаються міжпредметні зв'язки демонструє, що дана проблема у цей період стосувалася більше навчального процесу у старших класах. Хоч вчителі – практики початкової школи обговорювали особистий досвід реалізації міжпредметних зв'язків на своїх уроках.

Зокрема, на секції вчителів початкової школи на Сьомих обласних педагогічних читаннях у Запоріжжі (1959 р.) було заслухано доповіді: «Зв'язок уроків ручної праці з мовою» (вч. Денисенко О.І., вчитель СШ № 8 м. Мелітополя), «Як я пов'язую вивчення граматики з розвитком мови учнів» (вч. Воробйова В.С., вчитель восьмирічної школи № 43 м. Запоріжжя). У плані роботи Кам'яномостівської СШ Первомайського району на 1959-1960 н.р. читаємо: «Керівникам предметних комісій і методичних об'єднань при складанні планів своєї роботи, керуватись слідуючим:з) зв'язок споріднених предметів у процесі викладання...» [3].

У 70-х рр. почався новий етап розроблення проблеми міжпредметних зв'язків. Увагу привернула можливість координації та інтеграції змісту загальноосвітніх навчальних дисциплін. Питання міжпредметних зв'язків набуває нового значення. У жовтні 1973 року Міністерство освіти й академія педагогічних наук СРСР провели в Алма-Аті Всесоюзну конференцію з питань міжпредметних зв'язків у процесі вивчення основ наук, де було ще раз наголошено на постійній актуальності цієї проблеми. «Більш-менш глибоко розкрито її суть та вироблено напрямки дальшого розвитку» [4, с. 53]. У початковій школі, яка стала трирічною, актуалізується проблема впровадження міжпредметних зв'язків. На відміну від старшої школи, в якій вивчалися основи наук, навчальні предмети початкової школи були пропедевтичними за своєю сутністю, тому більшість будувалася на міжпредметній основі. Зокрема, природознавство, яке було інтегрованим курсом з основ природничих наук. З'явився новий предмет математика (який замінив арифметику), який містив знання з арифметики, початків алгебри та геометрії. Уроки технологічного спрямування – трудове навчання, образотворче мистецтво теж проводилися з використанням міжпредметних зв'язків.

З'являються публікації в журналах «Початкова освіта» та «Начальная школа», в яких розкриваються особливості впровадження міжпредметних зв'язків у школі першого ступеня, друкуються конспекти уроків вчителів з використанням міжпредметних зв'язків, методичні об'єднання вчителів включають у порядок денний розгляд питань, пов'язаних з обговоренням досвіду роботи вчителів з означеного питання. Перевагою впровадження міжпредметних зв'язків у початковій школі вважали те, що всі навчальні дисципліни викладав один вчитель, це значно полегшувало їх планування і реалізацію на уроці.

Найважливішим здобутком цього періоду було теоретичне обґрунтування сутності міжпредметності та його розгляду як дидактичного принципу (І.Зверев, В.Максимова, П.Кулагін та ін.). Міжпредметність на відміну від комплексного навчання 20-х рр. існувала в системі предметного навчання та сприяла якісному удосконаленню навчально-виховного процесу без зміни освітньої системи. Як зазначає О.Данилюк, протиріччя між існуючою формою (*міжпредметні зв'язки*) та новим змістом поняття як

принципом дидактики призвели до зміни його форми – з'явилося поняття *інтеграція* [1]. Перше наукове дослідження в СРСР з даної проблеми побачило світ у 1983 р. – «Інтегративні процеси в педагогічній науці та практиці комуністичного виховання та освіти. Збірка наукових праць». З цього часу розпочинається новий етап розвитку інтеграційних процесів в освіті – етап міжпредметної інтеграції.

Отже, розвиток міжпредметної інтеграції навчання, зокрема і в початковій школі, відбувався в декілька етапів, які характеризуються різними формами його реалізації на практиці та особливостями теоретичного осмислення науковцями. Потребує подальшого вивчення етап міжпредметної інтеграції в початковій школі України з 80-х рр. до сьогодення.

Список використаних джерел:

1. Данилюк А.Я. Теория интеграции образования / А. Я. Данилюк. – Ростов-на-Дону: Изд-во РГПУ, 2004. – 440 с.
2. Савченко О.Я. Основні напрями реформування шкільної освіти // Шлях освіти, 1998. – № 1. – С. 2-6
3. Сьомі обласні педагогічні читання: програма. – Запоріжжя, 1959 р. – С. 18
4. Шевчук М.П. Проблема міжпредметних зв'язків // Початкова школа, 1976. – № 3 (81). – С. 53-58
5. ДАМО, ф. Р-91, оп. 2, спр. 10. Матеріали учительських конференцій (доклади, протоколи) (август 1946 г.), 48 л.
6. ДАМО, ф. Р3999, оп. 1, спр. 72. Інститут удосконалення кваліфікації вчителів Методичні матеріали за 1958-1959 і 1959-1960 н. р.
7. ДАМО, ф. Р3999, оп. 1, спр. 72. Інститут удосконалення кваліфікації вчителів Методичні матеріали за 1958-1959 і 1959-1960 н. р.

Воронцова К.В.

*аспірант кафедри психології і педагогіки,
Київський національний лінгвістичний університет*

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ПРОФЕСІЙНОЇ ЮРИДИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ У ВЕЛИКІЙ БРИТАНІЇ

У сучасних умовах стати юристом без набуття якісної фахової підготовки неможливо. Вища юридична освіта формує базові навички, уміння та світоглядні принципи професійної юридичної діяльності. Незважаючи на світову освітню глобалізацію та гармонізацію системи освітніх ступенів у європейському просторі тощо, кожна країна має своєрідні освітні особливості, сформовані національними традиціями та ментальністю. Для прикладу, незалежно від того, що система права Об'єднаного Королівства Великої Британії розбудовувалася на основах і